Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

2. prosinca 2014.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Područje slobode, sigurnosti i pravde – Direktiva 2004/83/EZ – Minimalni standardi za priznavanje statusa izbjeglice ili statusa supsidijarne zaštite – Članak 4. – Procjena činjenica i okolnosti – Načini ocjene – Prihvaćanje određenih dokaza – Opseg ovlasti nadležnih nacionalnih tijela – Strah od proganjanja zbog seksualne orijentacije – Razlike između, s jedne strane, ograničenja koja se odnose na ispitivanje izjava i dokumentacije ili drugih dokaza o seksualnoj orijentaciji koju je naveo tražitelj azila i, s druge strane, onih koja se primjenjuju prilikom ispitivanja drugih razloga proganjanja – Direktiva 2005/85/EZ – Minimalne norme koje se odnose na postupke priznavanja i ukidanja statusa izbjeglica u državama članicama – Članak 13. – Uvjeti usmenog saslušanja – Povelja Europske unije o temeljnim pravima – Članak 1. – Ljudsko dostojanstvo – Članak 7. – Poštovanje privatnog i obiteljskog života“

U spojenim predmetima C-148/13 do C-150/13,

povodom zahtjevâ za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koje je uputio Raad van State (Nizozemska), odlukama od 20. ožujka 2013., koje je Sud zaprimio 25. ožujka 2013., u postupcima

A (C-148/13),

B (C-149/13),

C (C-150/13)

protiv

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,

uz sudjelovanje:

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR),

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: V. Skouris, predsjednik, K. Lenaerts, potpredsjednik, A. Tizzano, L. Bay Larsen (izvjestitelj), T. von Danwitz, A. Ó Caoimh i J.-C. Bonichot, predsjednici vijeća, A. Borg Barthet, J. Malenovský, E. Levits, E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund i J. L. da Cruz Vilaça, suci,

nezavisna odvjetnica: E. Sharpston,

tajnik: M. Ferreira, glavna administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 25. veljače 2014.,

* Jezik postupka: nizozemski

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za A, N. C. Blomjous, *advocaat*,

— za B, C. Chen, *advocaat*,

— za visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR), P. Moreau, u svojstvu agenta, uz asistenciju M.-E. Demetriou, *QC*,

— za nizozemsku vladu, C. Schillemans, M. Bulterman i B. Koopman, u svojstvu agenata,

— za belgijsku vladu, M. Jacobs i C. Pochet, u svojstvu agenata,

— za češku vladu, M. Smolek i J. Vláčil, u svojstvu agenata,

— za njemačku vladu, T. Henze i A. Wiedmann, u svojstvu agenata,

— za vladu Helenske Republike, M. Michelogiannaki, u svojstvu agenta,

— za francusku vladu, D. Colas i S. Menez, u svojstvu agenata,

— za Europsku komisiju, M. Condou-Durande i R. Troosters, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 17. srpnja 2014.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjevi za prethodnu odluku odnose se na tumačenje članka 4. Direktive Vijeća 2004/83/EZ od 29. travnja 2004. o minimalnim standardima za kvalifikaciju i status državljana treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica ili osoba kojima je na drugi način potrebna međunarodna zaštita te o sadržaju odobrene zaštite (SL L 304, str. 12. i ispravci u SL 2005., L 204, str. 24. i SL 2011., L 278, str. 13.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 64.) kao i članaka 3. i 7. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

2 Zahtjevi su upućeni u okviru sporova između A, B i C, državljana trećih zemalja, s jedne strane, i Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (državni tajnik ministarstva sigurnosti i pravde, u daljnjem tekstu: Staatssecretaris), s druge strane, zbog odbijanja njihovih zahtjeva za izdavanje dozvole privremenog boravka (azila) u Nizozemskoj.

Pravni okvir

Međunarodno pravo

3 U skladu s člankom 1. odjeljkom A stavkom 2. podstavkom 1. Konvencije o statusu izbjeglica, koja je potpisana 28. srpnja 1951. u Ženevi i stupila na snagu 22. travnja 1954. (Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda, sv. 189., str. 150., br. 2545 (1954.), u daljnjem tekstu: Ženevska konvencija), kako je dopunjena Protokolom o statusu izbjeglica, koji je sklopljen 31. siječnja 1967. u New Yorku i stupio na snagu 4. listopada 1967., pojam „izbjeglica“odnosi se na svaku osobu koja se „[…] uslijed osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja nalazi izvan zemlje svog državljanstva i koja se ne

može, ili zbog tog straha, ne želi staviti pod zaštitu te zemlje; ili na osobu bez državljanstva koja se zbog gore navedenih okolnosti nalazi izvan zemlje prethodnog uobičajenog boravišta, a koja se ne može ili se zbog straha ne želi u nju vratiti“.

Pravo Unije

Direktiva 2004/83

4 U skladu s uvodnom izjavom 3. Direktive 2004/83 Ženevska konvencija temelj je međunarodnog pravnog režima za zaštitu izbjeglica.

5 U uvodnoj izjavi 10. spomenute direktive navodi se:

„Ova Direktiva poštuje temeljna prava i uzima u obzir posebno načela prihvaćena [Poveljom]. Ova Direktiva naročito nastoji osigurati puno poštovanje ljudskog dostojanstva i prava na azil tražitelja azila i članova njihovih obitelji u pratnji.“

6 U uvodnoj izjavi 16. iste direktive navedeno je da treba odrediti minimalne standarde za utvrđivanje izbjegličkog statusa i njegovog sadržaja kako bi se nadležnim tijelima država članica pomoglo pri primjeni Ženevske konvencije.

7 Sukladno uvodnoj izjavi 17. Direktive 2004/83, potrebno je uvesti zajedničke kriterije prema kojima će se tražiteljima azila priznavati status izbjeglica u smislu članka 1. Ženevske konvencije.

8 U skladu s njezinim člankom 2., za potrebe te direktive:

„[...]

(c) ‚izbjeglica’ znači državljanin treće zemlje koji je, zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, političkog mišljenja ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini, izbjegao iz svoje nacionalne države te nije u mogućnosti ili, zbog takvog straha, ne želi staviti se pod zaštitu te države [...]

[...]“

9 U članku 4. Direktive 2004/83 iz njezinog poglavlja II., naslovljenog „Procjena zahtjeva za međunarodnom zaštitom“, određuju se uvjeti procjene činjenica i okolnosti i propisuje sljedeće:

„1. Države članice mogu utvrditi kao obvezu podnositelja zahtjeva da čim prije dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnom zaštitom. Dužnost je države članice da u suradnji s podnositeljem zahtjeva procijeni odgovarajuće elemente zahtjeva.

2. Elementi iz stavka 1. uključuju izjave podnositelja zahtjeva i sve dokaze kojima on raspolaže i koji se odnose na njegovu dob, podrijetlo, uključujući i podrijetlo njegove rodbine, njegov identitet, državljanstvo/državljanstva, državu(-e) i mjesto(-a) prethodnog prebivališta, prethodne zahtjeve za azilom, smjerove putovanja, identifikacijske i putne isprave i razloge za podnošenje zahtjeva za međunarodnom zaštitom.

3. Zahtjevi za međunarodnom zaštitom procjenjuju se pojedinačno, pri čemu se uzima u obzir sljedeće:

(a) sve relevantne činjenice koje se odnose na državu podrijetla u vrijeme donošenja odluke o zahtjevu, uključujući zakone i propise države podrijetla i način na koji se oni primjenjuju;

(b) potrebne izjave i dokaze koje je dostavio podnositelj zahtjeva uključujući informacije o tome je li podnositelj zahtjeva bio ili bi mogao biti izložen proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi;

(c) položaj i osobne okolnosti podnositelja zahtjeva, uključujući čimbenike kao što su podrijetlo, spol i dob, kako bi se procijenilo bi li se, s obzirom na osobne okolnosti podnositelja zahtjeva, postupci kojima je podnositelj zahtjeva bio izložen ili bi mogao biti izložen mogli smatrati proganjanjem ili ozbiljnom nepravdom;

(d) podatak o tome jesu li aktivnosti podnositelja zahtjeva, nakon što je napustio državu podrijetla, bile usmjerene stvaranju neophodnih uvjeta za traženje međunarodne zaštite, kako bi se procijenilo mogu li ove aktivnosti izložiti podnositelja zahtjeva proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi ako se vrati u tu državu;

(e) podatak o tome može li se od podnositelja zahtjeva razumno očekivati da će se staviti pod zaštitu druge države u kojoj bi mogao dokazati državljanstvo.

[...]

5. Ako država članica primjenjuje načelo prema kojemu je dužnost podnositelja zahtjeva potkrijepiti dokazima zahtjev za međunarodnom zaštitom i ako neke izjave podnositelja zahtjeva nisu potkrijepljene dokumentacijom ili drugim dokazima, tim izjavama ne treba potvrda ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

(a) podnositelj zahtjeva je učinio iskreni napor da svoj zahtjev potkrijepi dokazima:

(b) podneseni su svi relevantni elementi kojima raspolaže podnositelj zahtjeva i dana su zadovoljavajuća objašnjenja u pogledu manjka drugih relevantnih elemenata;

(c) utvrdilo se da su izjave podnositelja zahtjeva dosljedne i prihvatljive te da ne proturječe dostupnim posebnim i općim informacijama relevantnim za njegov slučaj;

(d) podnositelj zahtjeva je zatražio međunarodnu zaštitu što je prije mogao, osim ako podnositelj zahtjeva može predočiti opravdane razloge zašto to nije učinio; i

(e) utvrđena je opća vjerodostojnost podnositelja zahtjeva.“

10 Člankom 10. Direktive 2004/83, naslovljenim „Razlozi proganjanja“, propisuje se:

„1. Države članice uzimaju u obzir sljedeće elemente pri procjenjivanju razloga za proganjanje:

[...]

(d) skupina se smatra posebnom društvenom skupinom posebno ako:

— članovi te skupine dijele urođene osobine ili zajedničko porijeklo koje se ne može izmijeniti ili imaju zajedničku osobinu ili uvjerenje koje je toliko bitno za identitet ili svijest da osobu ne bi trebalo prisiljavati da ga se odrekne, i

— ta skupina ima samosvojan identitet u dotičnoj državi jer se smatra drugačijom od društva koje je okružuje;

Ovisno o okolnostima u državi podrijetla, posebnom društvenom skupinom može se smatrati i skupina koja se temelji na zajedničkim osobinama seksualne orijentacije. Seksualna se orijentacija ne može shvaćati u smislu da uključuje djela koja se u skladu s nacionalnim pravom države članice smatraju kaznenim djelima. [...]

[...]“

Direktiva 2005/85/EZ

11 Direktiva Vijeća 2005/85/EZ od 1. prosinca 2005. o minimalnim normama koje se odnose na postupke priznavanja i ukidanja statusa izbjeglica u državama članicama (SL L 326, str. 13. i ispravak u SL 2006., L 326, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 7., str. 19.) u uvodnoj izjavi 8. navodi da ona poštuje temeljna prava i slijedi načela koja su posebno priznata Poveljom.

12 Članak 13. Direktive 2005/85, koji detaljno određuje uvjete usmenog saslušanja, u stavku 3. propisuje:

„Države članice poduzimaju odgovarajuće korake kako bi osigurale da se usmena saslušanja održavaju u uvjetima koji omogućuju tražiteljima da iscrpno iznesu razloge na kojima se temelje njihovi zahtjevi. U tu svrhu države članice:

(a) osiguravaju da osoba koja vodi saslušanje posjeduje odgovarajuća znanja da uzme u obzir osobne ili opće okolnosti vezano uz zahtjev, uključujući kulturno podrijetlo ili ugroženost tražitelja, u onoj mjeri u kojoj je to moguće [...]

[...]“

Nizozemsko pravo

13 Relevantna nacionalna pravila sadržana su u članku 31. Zakona o strancima iz 2000. (Vreemdelingenwet 2000), članku 3.111. Odluke o strancima iz 2000. (Vreemdelingenbesluit 2000) i članku 3.35. Uredbe o strancima iz 2000. (Voorschrift Vreemdelingen 2000).

14 Te odredbe razrađene su u stavcima C2/2.1, C2/2.1.1 i C14/2.1 do C14/2.4 Okružnice o strancima iz 2000. (Vreemdelingencirculaire 2000).

15 U skladu s člankom 31. stavkom 1. Zakona o strancima iz 2000., tumačenom u vezi s člankom 3.111. stavkom 1. Odluke o strancima iz 2000., tražitelj azila mora dokazati vjerojatnost razloga za izdavanje dozvole privremenog boravka (azila), pri čemu je dužan na vlastitu inicijativu dostaviti sve relevantne informacije kako bi tijelo moglo odlučiti o zahtjevu. Staatssecretaris ocjenjuje da je izdavanje tog odobrenja pravno utemeljeno.

16 Prema članku 3.111. stavku 1. Odluke o strancima iz 2000., ako zahtijeva izdavanje dozvole boravka iz članka 28. Zakona o strancima iz 2000., tražitelj azila mora podnijeti sve informacije, uključujući i relevantne dokumente, na temelju kojih Staatssecretaris, u suradnji s tražiteljom o kojem se radi, može ocijeniti postoji li pravni temelj za izdavanje dozvole.

17 Sukladno stavku C14/2.1 Okružnice o strancima iz 2000., vjerodostojnost izjava podnositelja zahtjeva ocjenjuje se na temelju činjenica i okolnosti koje je iznio. Činjenične okolnosti su informacije koje se odnose na osobu tražitelja azila u pitanju, među ostalim i na seksualnu orijentaciju.

18 Prema stavku C14/2.2 te okružnice, tražitelj azila mora govoriti istinu i u potpunosti surađivati radi što potpunijeg utvrđivanja činjeničnog stanja. On mora što prije obavijestiti službu za imigraciju i naturalizaciju o svim događajima i činjeničnim okolnostima koji su važni za rješavanje njegovog zahtjeva.

19 Sukladno stavku C14/2.3 spomenute okružnice, nije isključeno da nevjerodostojnost jednog dijela izjava tražitelja azila utječe i na vjerodostojnost ostalih dijelova njegovih izjava.

20 U skladu sa stavkom C14/2.4 te okružnice, u načelu je dovoljno da je tražitelj azila svoje izjave učinio vjerojatnima. U tu svrhu se od njega očekuje da predoči dokumente u prilog osnovanosti svojeg zahtjeva. Međutim, prilikom ocjene vjerodostojnosti izjava koje je dotični tražitelj azila iznio u prilog svojem zahtjevu pitanje nije može li se, i u kojoj mjeri, dokazati istinitost tih izjava. Naime, tražitelji azila su u mnogo slučajeva pokazali da nisu u mogućnosti dokazati svoje izjave i da nije razumno od njih zahtijevati da podnesu uvjerljive dokaze u prilog svojim tvrdnjama.

21 Staatssecretaris može smatrati vjerodostojnima izjave na temelju članka 3.35. stavka 3. Uredbe o strancima iz 2000. i stoga odlučiti da neće zahtijevati njihovu potvrdu ako je bilo moguće utvrditi opću vjerodostojnost tražitelja azila.

Glavni postupci i prethodno pitanje

22 Osobe A, B i C, državljani trećih zemalja, odvojeno su podnijele zahtjeve za dozvolu privremenog boravka (azila) u Nizozemskoj. Oni su u potporu svojim zahtjevima naveli da strahuju od proganjanja u državama podrijetla, osobito zbog svoje homoseksualne orijentacije.

23 Staatssecretaris je prvi zahtjev za azil koji je podnijela osoba A odbio kao nevjerodostojan.

24 Osoba A nije osporila tu prvu odluku o odbijanju i podnijela je drugi zahtjev za azil navodeći da je spremna podvrgnuti se „testu“ koji će dokazati njezinu homoseksualnu orijentaciju ili upustiti se u homoseksualni odnos kako bi dokazala istinitost izjavljene seksualne orijentacije.

25 Staatssecretaris je odlukom od 12. srpnja 2011. odbio drugi zahtjev osobe A uz obrazloženje da još uvijek nije dokazana vjerodostojnost seksualne orijentacije koju je navela. Staatssecretaris je smatrao da nije moguće osloniti se samo na izjavu o seksualnoj orijentaciji tražitelja azila a da se pritom uopće ne ocijeni njezina vjerodostojnost.

26 Staatssecretaris je 1. kolovoza 2012. odbio zahtjev osobe B jer je smatrao da su izjave o njezinoj homoseksualnoj orijentaciji neodređene, površne i nevjerodostojne. Osim toga, ta je osoba, prema mišljenju Staatssecretarisa, s obzirom na to da je podrijetlom iz zemlje u kojoj homoseksualnost nije prihvaćena, trebala pružiti više pojedinosti o svojim osjećajima i unutarnjem doživljaju svoje seksualne orijentacije.

27 Osoba C prvi je zahtjev za azil, koji je Staatssecretaris odbio, podnijela na temelju razloga koji nisu progon zbog njezine homoseksualnosti.

28 Osoba C nije osporila tu prvu odluku i podnijela je drugi zahtjev za azil, koji je ovaj put bio utemeljen na strahu od proganjanja u državi podrijetla zbog homoseksualne orijentacije. Osoba C tvrdila je u tom drugom zahtjevu da je svoju homoseksualnu orijentaciju mogla priznati tek nakon što je napustila državu podrijetla. Osoba C je također u prilog svojem zahtjevu predala videozapis intimnog odnosa s osobom istog spola.

29 Staatssecretaris je odlukom od 8. listopada 2012. odbio zahtjev za azil osobe C jer je smatrao da su izjave o njezinoj seksualnoj orijentaciji nevjerodostojne. Staatssecretaris je zauzeo stajalište da je osoba C informaciju o svojoj seksualnoj orijentaciji trebala iznijeti u prvom zahtjevu za azil, da ona nije jasno objasnila kako je postala svjesna svoje homoseksualne orijentacije i da nije znala odgovoriti na pitanja koja su se odnosila na nizozemske organizacije za zaštitu prava homoseksualnih osoba.

30 Nakon odbijanja njihovih zahtjeva za dozvole privremenog boravka (azila), osobe A, B i C podnijele su Rechtbank 's-Gravenhagu tužbu protiv tih odluka o odbijanju.

31 Rechtbank 's-Gravenhage presudama od 9. rujna 2011. i 30. listopada 2012. odbio je tužbe osoba A i C kao neosnovane. Taj sud smatrao je, s jedne strane, da su osobe A i C u svojim tužbama trebale osporiti prve odluke Staatssecretarisa o odbijanju i da one, s druge strane, u okviru drugog postupka zahtjeva za azil nisu dokazale vjerodostojnost svojih izjava o svojoj navodnoj homoseksualnoj orijentaciji.

32 Presudom od 23. kolovoza 2012. tužba koju je osoba B podnijela protiv odluke Staatssecretarisa o odbijanju također je odbijena. Rechtbank 's-Gravenhage smatrao je da je Staatssecretaris osnovano utvrdio da izjave osobe B o njezinoj homoseksualnoj orijentaciji nisu bile vjerodostojne.

33 Osobe A, B i C podnijele su Raad van Stateu žalbu protiv spomenutih presuda.

34 U okviru tih žalbenih postupaka osobe A, B i C među ostalim ističu da bi tijela nadležna za ispitivanje zahtjeva za azil, zbog toga što je nemoguće objektivno utvrditi seksualnu orijentaciju tražiteljâ azila, svoje odluke trebali temeljiti samo na tvrdnjama tih tražitelja o njihovoj navodnoj seksualnoj orijentaciji.

35 Prema mišljenju tužiteljâ u glavnim postupcima, spomenuta tijela u okviru ocjene vjerodostojnosti izjava tražitelja azila postavljaju pitanja o njihovoj izjavljenoj seksualnoj orijentaciji koja osobito povrjeđuju pravo na dostojanstvo tražitelja i njegovo pravo na poštovanje privatnog života, ne vodeći pritom računa o neugodnosti koju bi taj tražitelj mogao doživjeti prilikom saslušanja ni o kulturološkim preprekama koje bi ga mogle spriječiti da otvoreno govori o svojoj seksualnoj orijentaciji. Osim toga, činjenica da Staatssecretaris navode tražiteljâ azila smatra nevjerodostojnima ne bi smjela dovesti do istog zaključka kada je riječ o vjerodostojnosti same seksualne orijentacije.

36 Staatssecretaris napominje da ni iz Direktive 2004/83 ni iz Povelje ne proizlazi da o seksualnoj orijentaciji koju su naveli tražitelji azila treba odlučiti samo na temelju njihovih tvrdnji. Staatssecretaris međutim smatra da nije potrebno ispitivati jesu li tražitelji azila stvarno homoseksualne osobe kako to tvrde, nego jesu li učinili vjerojatnom činjenicu da su pripadnici društvene skupine u smislu članka 10. stavka 1. točke (d) Direktive 2004/83 ili pak smatraju li ih počinitelji proganjanja takvim pripadnicima u smislu članka 10. stavka 2. te direktive.

37 Osim toga, prema mišljenju Staatsecretarisa, tražitelji azila tek u rijetkim slučajevima mogu pružiti dokaz o svojoj homoseksualnoj orijentaciji a da to nisu njihove vlastite izjave, tako da ako se te izjave smatraju dosljednima i vjerojatnima i ako je utvrđena opća vjerodostojnost tražitelja azila, u dvojbi treba postupiti u njihovu korist.

38 Staatssecretaris smatra da se ocjena vjerodostojnosti seksualne orijentacije tražiteljâ azila koju mora izvršiti ne razlikuje od ocjene drugih razloga proganjanja. To tijelo međutim uzima u obzir posebne probleme povezane s izjavama o seksualnoj orijentaciji. Suradnicima koji obavljaju saslušanja tražitelja azila savjetuje se da ne postavljaju izravna pitanja o načinu na koji ti tražitelji azila prakticiraju svoju orijentaciju. Osim toga, nikakva važnost ne pridaje se slikama intimnih odnosa koje tražitelji azila podnesu kao dokaze jer one samo dokazuju prakticiranje spolnih odnosa kao takvih, a ne istinitost izjavljene seksualne orijentacije.

39 Raad van State pojašnjava da ni članak 4. Direktive 2004/83 ni navedene odredbe Povelje ne obvezuju Staatssecretaris da seksualnu orijentaciju koju su tražitelji azila naveli smatra dokazanom samo na temelju njihovih izjava. Osim toga, prema mišljenju tog suda, provjera seksualne orijentacije tražitelja azila ne razlikuje se od provjere drugih razloga proganjanja.

40 Međutim, Raad van State propituje se o eventualnim granicama koje se u pogledu provjere seksualne orijentacije tražiteljâ azila nameću odredbama članka 4. Direktive 2004/83 kao i odredbama članaka 3. i 7. Povelje.

41 Sud koji je uputio zahtjev smatra da postavljanje pitanja tražitelju azila u određenoj mjeri može povrijediti prava zajamčena spomenutim odredbama Povelje.

42 Prema mišljenju tog suda, neovisno o metodi koju dotična država članica usvoji za ispitivanje istinitosti izjavljene seksualne orijentacije, nije moguće isključiti mogućnost povrede temeljnih prava tražitelja azila, sadržanih u člancima 3. i 7. Povelje.

43 U tim je okolnostima Raad van State odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje, koje je u predmetima C-148/13 do C-150/13 istovjetno:

„Koja su ograničenja nametnuta člankom 4. [Direktive 2004/83] i [Poveljom], posebno njezinim člancima 3. i 7., u odnosu na način kako se ocjenjuje vjerodostojnost izjavljene seksualne orijentacije, te jesu li ta ograničenja različita od onih koja se primjenjuju prilikom ocjene vjerodostojnosti drugih razloga za proganjanje i, u slučaju potvrdnog odgovora, u kojem pogledu?“

44 Odlukom Suda od 19. travnja 2013. predmeti C-148/13 do C-150/13 spojeni su u svrhu pisanog i usmenog postupka kao i donošenja presude.

O prethodnom pitanju

Uvodna očitovanja

45 Iz uvodnih izjava 3., 16. i 17. Direktive 2004/83 proizlazi da Ženevska konvencija predstavlja temelj međunarodnog pravnog režima za zaštitu izbjeglica i da su odredbe te direktive koje se odnose na uvjete priznavanja statusa izbjeglice kao i njegovog sadržaja donesene kako bi pomogle nadležnim tijelima država članica u primjeni te konvencije na temelju zajedničkih pojmova i kriterija (presuda N., C-604/12, EU:C:2014:302, t. 27.).

46 Odredbe Direktive 2004/83 stoga treba tumačiti uzimajući u obzir njezinu opću strukturu i krajnji cilj, poštujući Ženevsku konvenciju i druge relevantne ugovore navedene u članku 78. stavku 1. UFEU-a. Kao što to proizlazi iz uvodne izjave 10. te direktive, pri tom tumačenju također treba poštovati prava priznata Poveljom (presuda X i dr., C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, t. 40.).

47 Osim toga, treba napomenuti da Direktiva 2004/83 ne sadrži postupovna pravila koja bi se primjenjivala prilikom ispitivanja zahtjeva za međunarodnu zaštitu niti, slijedom toga, ne određuje postupovna jamstva koja treba dodijeliti tražitelju azila. Direktiva 2005/85 utvrđuje minimalne norme koje se odnose na postupke ispitivanja zahtjeva i detaljno određuje prava tražitelja azila koja treba uzeti u obzir u okviru razmatranja glavnih predmeta.

O pitanju

48 Sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjem u biti pita treba li članak 4. Direktive 2004/83, tumačen u vezi s odredbama Povelje, tumačiti u smislu da nadležnim nacionalnim tijelima, koja djeluju pod nadzorom suda, nameće određena ograničenja prilikom ocjene činjenica i okolnosti u vezi sa seksualnom orijentacijom koju je naveo tražitelj azila čiji se zahtjev temelji na strahu od proganjanja zbog te orijentacije.

49 U tom pogledu najprije treba napomenuti da protivno navodima tužiteljâ u glavnim postupcima, prema kojima bi tijela nadležna za ispitivanje zahtjeva za azil koji se temelji na strahu od proganjanja zbog seksualne orijentacije tražitelja azila njegovu izjavljenu seksualnu orijentaciju trebala smatrati utvrđenom činjenicom samo na temelju izjava tog tražitelja, spomenute izjave mogu predstavljati, s obzirom na posebne okolnosti zahtjevâ za azil, samo polaznu točku u postupku ispitivanja činjenica i okolnosti predviđenom člankom 4. Direktive 2004/83.

50 Naime, iz samog sadržaja članka 4. stavka 1. spomenute direktive proizlazi da države članice mogu utvrditi kao obvezu podnositelja zahtjeva da čim prije dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu, pri čemu će država članica, u suradnji s tim tražiteljom, procijeniti relevantne elemente tog zahtjeva.

51 Osim toga, iz članka 4. stavka 5. Direktive 2004/83 proizlazi da ako uvjeti navedeni u točkama (a) do (e) te odredbe nisu ispunjeni, za izjave tražitelja azila koje se odnose na njihovu navodnu seksualnu orijentaciju može biti potrebna potvrda.

52 Iz toga slijedi da iako tražitelj azila mora navesti svoju seksualnu orijentaciju, koja je relevantni element njegove osobne sfere, zahtjevi za odobravanje statusa izbjeglice koji se temelje na strahu od proganjanja zbog takve orijentacije mogu, isto kao i zahtjevi utemeljeni na drugim razlozima proganjanja, biti predmet postupka procjene predviđene člankom 4. te direktive.

53 Međutim, načini na koje nadležna tijela ocjenjuju izjave kao i dokumentaciju i druge dokaze podnesene u prilog osnovanosti takvih zahtjeva moraju biti u skladu s odredbama direktiva 2004/83 i 2005/85 i, kao što to proizlazi iz uvodnih izjava 10. i 8. tih direktiva, s temeljenim pravima zajamčenima Poveljom, poput prava na poštovanje ljudskog dostojanstva iz članka 1. Povelje te prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, zajamčenog njezinim člankom 7.

54 Iako se odredbe članka 4. Direktive 2004/83 primjenjuju na sve zahtjeve za međunarodnu zaštitu, bez obzira na razloge proganjanja na kojima se oni temelje, nadležna tijela moraju prilagoditi načine ocjene izjava i dokumentacije ili drugih dokaza ovisno o karakteristikama svake pojedinačne kategorije zahtjeva za azil, poštujući pritom prava zajamčena Poveljom.

55 Kada je riječ o procjeni činjenica i okolnosti predviđenoj člankom 4. Direktive 2004/83, ona se, kao što je to bilo utvrđeno u točki 64. presude M. (C-277/11, EU:C:2012:744), odvija u dvije zasebne faze. Prva se odnosi na utvrđenje činjeničnih okolnosti koje mogu biti dokazi osnovanosti zahtjeva, dok se druga faza odnosi na pravnu ocjenu tih dokaza, koja uključuje odluku o tome jesu li, s obzirom na okolnosti određenog predmeta, ispunjene materijalne pretpostavke za odobravanje međunarodne zaštite propisane člancima 9. i 10. ili 15. Direktive 2004/83.

56 U okviru te prve faze, na koju se odnose pitanja suda koji je uputio zahtjev iz svakog od glavnih predmeta, predmetna država članica dužna je, iako države mogu zauzeti stajalište da je u pravilu na tražitelju azila da podnese sve potrebne dokaze u prilog osnovanosti svojeg zahtjeva, s obzirom na to da je on i u povoljnijem položaju da predoči dokaze o vlastitoj seksualnoj orijentaciji, surađivati s tim tražiteljom u fazi utvrđivanja relevantnih elemenata tog zahtjeva, sukladno članku 4. stavku 1. spomenute direktive (vidjeti u tom smislu presudu M., EU:C:2012:744, t. 65.).

57 U tom pogledu treba istaknuti da sukladno članku 4. stavku 3. točki (c) Direktive 2004/83 ta procjena treba biti pojedinačna, pri čemu se moraju uzeti u obzir položaj i osobne okolnosti tražitelja, uključujući čimbenike kao što su njegovo podrijetlo, spol i dob, kako bi se utvrdilo mogu li se, s obzirom na okolnosti, postupci kojima je bio izložen ili bi mogao biti izložen smatrati proganjanjem ili ozbiljnom nepravdom.

58 Osim toga, kao što je to bilo navedeno u točki 51. ove presude, ako u okviru provjera koje nadležna tijela obavljaju u skladu s člankom 4. spomenute direktive određene izjave tražitelja azila nisu potkrijepljene dokumentacijom ili drugim dokazima, tim izjavama ne treba potvrda ako su ispunjeni kumulativni uvjeti određeni člankom 4. stavkom 5. točkama (a) do (e) te direktive.

59 Što se tiče načina ocjene izjava i dokumentacije i drugih dokaza o kojima je riječ u glavnim predmetima, kako bi se sudu koji je uputio zahtjev pružio koristan odgovor, ovu analizu treba ograničiti na usklađenost, kao prvo, provjera koje nadležna tijela provode putem saslušanja koja su, među ostalim, utemeljena na stereotipima o homoseksualnim osobama ili podrobnom ispitivanju o seksualnim aktivnostima tražitelja azila kao i mogućnosti da ta tijela prihvate da se taj tražitelj podvrgne „testovima“ radi utvrđivanja njegove homoseksualnost i/ili da na vlastitu inicijativu podnese videozapis svojih intimnih odnosa i, kao drugo, mogućnosti da nadležna tijela utvrde nevjerodostojnost samo na temelju činjenice da se taj tražitelj nije pozvao na svoju seksualnu orijentaciju prvi put kada mu je pružena mogućnost da iznese razloge proganjanja, s odredbama direktiva 2004/83 i 2005/85 te Povelje.

60 Kao prvo, tužitelj u glavnom postupku u predmetu C-150/13 smatra da procjena utemeljena na ispitivanju koje se odnosi na poznavanje predmetnog tražitelja azila organizacija za zaštitu interesa homoseksualnih osoba i pojedinosti o tim organizacijama znači da ta tijela svoju ocjenu temelje na stereotipima o ponašanju homoseksualnih osoba, a ne na konkretnom položaju pojedinog tražitelja azila.

61 U tom pogledu treba napomenuti da se člankom 4. stavkom 3. točkom (c) Direktive 2004/83 nadležna tijela obvezuje da prilikom procjene u obzir uzmu položaj i osobne okolnosti tražitelja te da se člankom 13. stavkom 3. točkom (a) Direktive 2005/85 zahtijeva da ta ista tijela provode saslušanje uzimajući u obzir osobne ili opće okolnosti povezane sa zahtjevom za azil.

62 Iako ispitivanje koje se odnosi na stereotipe može biti koristan element kojim se nadležna tijela mogu poslužiti u svrhu te procjene, procjena zahtjeva za priznavanje statusa izbjeglice samo na temelju stereotipa povezanih s homoseksualnim osobama nije u skladu sa zahtjevima odredaba navedenih u prethodnoj točki, s obzirom na to da spomenutim tijelima ne omogućavaju da uzmu u obzir položaj i osobne okolnosti dotičnog tražitelja azila.

63 Nesposobnost tražitelja azila da odgovori na takva pitanja stoga sama po sebi nije dovoljan razlog za utvrđenje njegove nevjerodostojnosti jer bi takav pristup bio protivan zahtjevima članka 4. stavka 3. točke (c) Direktive 2004/83 kao i članka 13. stavka 3. točke (a) Direktive 2005/85.

64 Kao drugo, iako su nacionalna tijela ovlaštena po potrebi provesti saslušanja radi ocjene činjenica i okolnosti povezanih sa seksualnom orijentacijom koju je naveo tražitelj azila, pitanja o pojedinostima njegovih seksualnih aktivnosti protivna su temeljnim pravima zajamčenima Poveljom, a osobito pravu na poštovanje privatnog i obiteljskog života iz njezinog članka 7.

65 Kao treće, što se tiče mogućnosti da nacionalna tijela prihvate, kao što su to predložili neki od tužitelja u glavnim postupcima, upuštanje u homoseksualne odnose, njihovo podvrgavanje eventualnim „testovima“ radi utvrđivanja homoseksualne orijentacije ili pak podnošenje dokaza kao što su videozapisi tražiteljevih intimnih odnosa, treba istaknuti da, osim što takvi dokazi nemaju nužno dokaznu vrijednost, oni također povrjeđuju ljudsko dostojanstvo, čije je poštovanje zajamčeno člankom 1. Povelje.

66 Osim toga, dopuštanje ili prihvaćanje takve vrste dokaza imalo bi poticajni učinak na druge tražitelje i u stvarnosti bi dovelo do toga da bi im se nametnulo podnošenje takvih dokaza.

67 Kao četvrto, što se tiče mogućnosti nadležnih tijela da utvrde nevjerodostojnost osobito kada se tražitelj na svoju seksualnu orijentaciju nije pozvao prvi put kada mu je pružena mogućnost da iznese razloge proganjanja, valja navesti sljedeće.

68 Iz odredaba članka 4. stavka 1. Direktive 2004/83 proizlazi da države članice mogu utvrditi kao obvezu tražitelja da „čim prije“ dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu.

69 Međutim, s obzirom na osjetljivost pitanja koja se odnose na osobnu sferu pojedinca, a osobito na njegovu seksualnost, ne može se, samo zato što ta osoba, zbog oklijevanja da otkrije intimne aspekte svojeg života, nije odmah navela svoju homoseksualnu orijentaciju, zaključiti da ona nije vjerodostojna.

70 Osim toga, valja napomenuti da je obveza predviđena u članku 4. stavku 1. Direktive 2004/83 da „čim prije“ dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu ublažena zahtjevom koji se nadležnim tijelima nameće na temelju članka 13. stavka 3. točke (a) Direktive 2005/85 i članka 4. stavka 3. Direktive 2004/83, da provode saslušanja uzimajući u obzir osobne ili opće okolnosti povezane sa zahtjevom, osobito ranjivost tražitelja, i da taj zahtjev procjene pojedinačno, uzimajući u obzir položaj i osobne okolnosti svakog tražitelja.

71 Prema tome, utvrđenje da tražitelj azila nije vjerodostojan samo zato što nije otkrio svoju seksualnu orijentaciju prvi put kada mu je bila pružena mogućnost da iznese razloge proganjanja dovelo bi do nepoštovanja zahtjeva navedenog u prethodnoj točki.

72 S obzirom na prethodno navedeno, na pitanje postavljeno u predmetima C-148/13 do C-150/13 treba odgovoriti:

— Članak 4. stavak 3. točku (c) Direktive 2004/83 i članak 13. stavak 3. točku (a) Direktive 2005/85 treba tumačiti u smislu da im je protivno da nadležna nacionalna tijela, koja djeluju pod nadzorom suda, u okviru razmatranja činjenica i okolnosti u vezi sa seksualnom orijentacijom tražitelja azila, čiji se zahtjev temelji na strahu od proganjanja zbog te orijentacije, izjave tog tražitelja kao i dokumentaciju ili druge dokaze podnesene u prilog njegovom zahtjevu ocijene samo putem ispitivanja koja se temelje na stereotipima o homoseksualnim osobama.

— Članak 4. Direktive 2004/83, tumačen u vezi s člankom 7. Povelje, treba tumačiti u smislu da mu je protivno da nadležna nacionalna tijela u okviru tog razmatranja tražitelja azila podrobno ispituju o njegovim seksualnim aktivnostima.

— Članak 4. Direktive 2004/83, tumačen u vezi s člankom 1. Povelje, treba tumačiti u smislu da mu je protivno da ta tijela u okviru spomenutog razmatranja prihvate dokaze poput upuštanja tražitelja azila u homoseksualne odnose, njegovog podvrgavanja „testovima“ radi utvrđivanja njegove homoseksualne orijentacije ili pak podnošenja videozapisa takvih odnosa.

— Članak 4. stavak 3. Direktive 2004/83 i članak 13. stavak 3. točku (a) Direktive 2005/85 treba tumačiti u smislu da im je protivno to da nadležna nacionalna tijela u okviru tog istog ispitivanja zaključe da su izjave dotičnog tražitelja azila nevjerodostojne samo zato što se taj tražitelj nije pozvao na svoju seksualnu orijentaciju prvi put kada mu je bila pružena mogućnost da iznese razloge proganjanja.

Troškovi

73 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnih postupaka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

Članak 4. stavak 3. točku (c) Direktive Vijeća 2004/83/EZ od 29. travnja 2004. o minimalnim standardima za kvalifikaciju i status državljana treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica ili osoba kojima je na drugi način potrebna međunarodna zaštita te o sadržaju odobrene zaštite i članak 13. stavak 3. točku (a) Direktive Vijeća 2005/85/EZ od 1. prosinca 2005. o minimalnim normama koje se odnose na postupke priznavanja i ukidanja statusa izbjeglica u državama članicama treba tumačiti u smislu da im je protivno da nadležna nacionalna tijela, koja djeluju pod nadzorom suda, u okviru razmatranja činjenica i okolnosti u vezi sa seksualnom orijentacijom tražitelja azila, čiji se zahtjev temelji na strahu od proganjanja zbog te orijentacije, izjave tog tražitelja kao i dokumentaciju ili druge dokaze podnesene u prilog njegovom zahtjevu ocijene samo putem ispitivanja koja se temelje na stereotipima o homoseksualnim osobama.

Članak 4. Direktive 2004/83, tumačen u vezi s člankom 7. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, treba tumačiti u smislu da mu je protivno da nadležna nacionalna tijela u okviru tog razmatranja tražitelja azila podrobno ispituju o njegovim seksualnim aktivnostima.

Članak 4. Direktive 2004/83, tumačen u vezi s člankom 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, treba tumačiti u smislu da mu je protivno da ta tijela u okviru spomenutog razmatranja prihvate dokaze poput upuštanja tražitelja azila u homoseksualne odnose, njegovog podvrgavanja „testovima“ radi utvrđivanja njegove homoseksualne orijentacije ili pak podnošenja videozapisa takvih odnosa.

Članak 4. stavak 3. Direktive 2004/83 i članak 13. stavak 3. točku (a) Direktive 2005/85 treba tumačiti u smislu da im je protivno to da nadležna nacionalna tijela u okviru tog istog ispitivanja zaključe da su izjave dotičnog tražitelja azila nevjerodostojne samo zato što se taj tražitelj nije pozvao na svoju seksualnu orijentaciju prvi put kada mu je bila pružena mogućnost da iznese razloge proganjanja.

Potpisi